

Prioriteiten van klimaatbeleid

J. Nijssen, 2007

Klimaat en politiek

De huidige en komende klimaatsveranderingen zijn direct gevolg van menselijke activiteit. Daar is bijna iedereen nu wel achter.

De politiek zal dus op deze activiteiten in moeten grijpen. Wat zijn momenteel de problemen hierbij ?

- ≈ Klimaatbeleid is nu gebaseerd op het Kyoto-protocol. Maar dit protocol doet geen enkele uitspraak over *prioriteiten* d.w.z. ze zet niet op een rij welke activiteiten, gezien hun essentiële waarde voor de menselijke behoeften, voorgaan, welke activiteiten minder belangrijk en welke activiteiten overbodig zouden kunnen zijn. Dit zou de landelijke politiek moeten doen. Helaas de landelijke politiek berust niet op een discussie over waar het met het geheel en met de onderlinge verhoudingen op lange termijn naar toe zou moeten, bezien vanuit de geformuleerde moraal. Dergelijk strategisch beleid is in de huidige democratie bij gratie Gods alleen in oorlogstijd toegestaan. In vredetijd doet ze alleen aan nazorg en niet aan voorzorg.
- ≈ Moraal en strategie komen wel ter sprake in partijprogramma's maar in de praktijk begeleidt de overheid de eigen dynamiek en onverbidelijke toepassing van elke technologische nieuwigheid die de samenleving omarmt. De toenemende verbindingen en de groeiende stromen vinden plaats zonder centrale reflectie over de effecten op de moraal en op de bestuurbaarheid. Men kan veel kritiek op planning (voorzorg) hebben, maar de historie van de mens heeft meermalen laten zien hoe een mens kan evolueren van rat tot egel en vice versa. Daarom is de voortdurende reproductie van een levensvatbare moraal (d.w.z. een moraal die de continuïteit en menselijkheid van het leven zoekt) een halszaak bij de invoering van elke economische of technische of bestuurlijke of sociale verandering. Dit moment van reflectie en voorzorg; er is geen tijd meer voor, daar de weelde de indruk wekt in alles te voorzien.
- ≈ Het haperend klimaatbeleid duurt de critici te lang. Maar ook zij komen in hun strategische voorstellen voor de lange termijn niet veel verder dan "verduurzaming" of "versoberingseconomie" of "economie van het genoeg". Ze geven geen duidelijke invulling van de noodzakelijke keuzen op lange termijn gezien de geldende moraal of wettelijk vastgelegde burgerrechten.
- ≈ Tenslotte kijken zowel politiek als media angstvallig naar de houding van de burger. "Wat denkt hij"; "wat wil hij"; "wordt hij niet somber"; "wendt hij zich niet af"; kortom onzekerheid over diens visies en moraal. Die zouden immers een draagvlak moeten leveren voor een eventuele aanpak van een probleem waarvan de gigantische contouren in toekomstniveaus zijn gehuld.

Luchtverkeer

Laat mij, als ongetwijfeld belanghebbende, met een vreemd voorstel proberen deze politieke situatie handen en voeten te geven.

Als eerste beleidspunt om de atmosfeer te redden, is volgens mij noodzakelijk dat er een einde komt aan alle vliegverkeer. Het wonen en werken en lokaal kunnen leven van 6,5 miljard mensen, gaat dat niet voor?

De essentiële voedselvoorziening en primaire levensomstandigheden (water, energie, stabiele woonplaats, gezondheid en voortplanting) moeten gewaarborgd worden anders wordt binnenkort de hele wereld één vluchtelingenkamp. Deze *levensomstandigheden zijn prioritair* dus hebben voorrang op de relatieve overbodigheid, luxe en decadentie van het vliegverkeer dat, alles meegerekend (infrastructuur, luchthavens, vliegtuig productie, olie winning en raffinage, en uitstoot op grote hoogte), voor het grootste gedeelte verantwoordelijk is voor de bruuske nu al optredende klimaatsveranderingen.

Een verbijsterend voorstel nietwaar? Leest u verder, de aap komt uit de mouw.

De Oosterhoutse dijk

De instorting van de Vierdaagse wandeltocht te Nijmegen zomer 2006 is voor mij symbolisch voor de houding van de huidige westerse mens ten aanzien van de klimaatproblematiek. Wat op de Oosterhoutsedijk gebeurde is natuurlijk ook ongelooflijk. Ik heb 20 jaar in die regio geleefd. Dat de weersomstandigheden dusdanig zouden kunnen worden dat getrainde, vrijwillig lopende, goed geïnformeerde mensen zich erin dood zouden kunnen lopen; het is of je water ziet branden. Het bewijst dat mensen volslagen rationeel bezig zijn met dit verschijnsel. Op televisie maakt drie graden te hoge temperatuur een vrolijke indruk. In de werkelijkheid donder je tegen de grond. Het is precies daarom dat al die lopers die op de dijk in de problemen kwamen, zijn doorgelopen. Te gedreven door logica en ambitie zijn ze vanuit een “moet kunnen” doorgedaan waar ze allang hadden moeten ophouden om te houden wat ze hadden, namelijk hun leven. Symbool voor de situatie van de westerse mens zonder meer.

Een dergelijke verstandsverbijstering: Hoe komt dat?

De situatie van de westerse mens

De westerse mens leeft versnipperd en verdeeld over steeds meer op zich gespecialiseerde situaties (in wonen, in werken, en in vrije tijd), arm aan hechting en diversiteit. Versnipperd d.w.z. voortdurend onderweg van het ene aspect van deze situatie, naar een ander aspect in een andere situatie; de afstand overbruggend door energie. Waar hij ook komt, zijn aspect doet wat het moet doen en is vrij goed geregeld. Dit aspectmatig deelhebben doet hem het zicht op de *samenhang der dingen*, waarin het één het ander vaak wederkerig beïnvloedt en nodig heeft, verliezen.

Het is die samenhang waardoor de dingen via elkaar zin krijgen, dus waardevol kunnen worden, en zodoende gevoel kunnen oproepen.

Onderwijs kan dit niet bewerkstelligen. Men leert er de waarden van anderen.

Voor echte waarde-ontwikkeling is omgang nodig; waarde is een gevoel. Waarde ontwikkel je alleen als je in situaties mag of moet kiezen en handelen; een mens moet iets kunnen grijpen en vasthouden, om erdoor gegrepen en vastgehouden te kunnen worden.

De versnipperde mens wordt een afrijder van toppen en sensationele momenten, de hele dag kermis en vluchten naar, scheren langs, en uitzien naar; in een steeds maar expanderende ruimte. Hij ontwikkelt geen gevoel voor het naastliggende, noch voor nabijheid. Geen gevoel voor evenwicht, geduld, geleidelijkheid, durende inzet, plichtsbesef, zorgbesef, en geen waardering voor strategisch en vooruitlopend handelen.

Voor deze mens is de klimaatproblematiek een bron van nieuwe sensaties. Gerustgesteld door de specialisten denkt hij dat hij niet aan de beurt komt.

De opwarming

Maar wees niet bang. Als dit geweldige systeem, de atmosfeer, deze kolos op hol slaat (d.w.z. als boven de 500ppm CO₂ de zichzelf versterkende processen de overhand gaan krijgen en het opwarmingsproces definitief onomkeerbaar wordt), gaat het zonder meer al onze poten breken. Dan is het amen uit. Eerst komt de honger, worden zomers en winters een lijdensweg van extremen en breekt een ongemeen felle klassenstrijd uit (want uitgeroeid worden voor het comfort van de rijken laat niemand over zijn kant gaan), om van de internationale conflicten maar niet te spreken. Momenteel zijn het hier en daar slachtoffers van hitte, bevingen, branden, en overstromingen aan kusten en in riviergebieden. Toenemend wel al tienduizenden per jaar. Wees gerust, met hetzelfde gemak en met dezelfde dooddoeners waarmee nu deze mensen begraven worden, zal ieder aan de beurt komen. Langzaam maar zeker. Net zo langzaam maar zeker als de broeikas-effectontkenners van de afgelopen 15 jaar nu al fysiek en financieel aan het wegtrekken zijn uit de door hitte of water bedreigde gebieden.

De techniek

Voor zover de westerse mens de dreiging van opwarming tot zich door laat dringen, wordt deze meteen gesust door de technologische toekomstdromen van de specialisten. Aangemoedigd door de nog maar enkele slaap-kindje-slaap sussers uit de wetenschappelijke hoek, maar vooral door de vele groeiprofeten uit de economische hoek die direct belang hebben bij de olieverslaving en zijn globaliserende effecten, verwijzen de technisch specialisten vaderlijk en superieur naar de op stapel staande technieken die in één klap het klimaatprobleem kunnen oplossen (waterstofeconomie, ondergrondse CO₂-opslag, industrie overbrengen naar de maan) of de nadelige gevolgen kunnen opvangen (genetisch gemanipuleerde gewassen en dieren, graan telen in Siberië, met zwavel de CO₂ in de atmosfeer bestrijden). Alle recente ervaringen met pogingen om dit soort voorstellen concreet te maken, wijzen op drie foute inschattingen:

- ~ Voor de meeste technieken geldt dat onderzoek, infrastructuur, en uitvoering op grote schaal op termijn meer CO₂ met zich meebrengen als die technieken wegnemen. Dit geldt bijvoorbeeld voor waterstof, kernenergie, biobrandstof, en CO₂-opslag.
- ~ Prioritaire invoering van een techniek vereist rigoureuze planning en politiek-maatschappelijke eensgezindheid. Die is er niet. En straks door conflicten over bedreigde primaire levensomstandigheden, steeds minder.
- ~ Implementatie (d.w.z. het op grote schaal betrouwbaar productierijp en sociaal acceptabel maken van een techniek) duurt veel langer als elke droom nu aangeeft. Tussen denken te kunnen en kunnen doen en slagen, liggen zeeën van tijd en frustratie. In 10 jaar doe je haast niets. De aardse atmosfeer kan niet zonder de allerergste consequenties nog 50 jaar een twee- of drievoudige CO₂-uitstoot aan. Daar gaan we nu wel op af.

De algemene situatie

Ongetwijfeld, er kan veel. Zelf produceer ik al 10 jaar al mijn elektriciteit (ook 's winters) met 5m² zonnepanelen. Maar klimaat is een gezamenlijk goed van een massale orde, hetgeen betekent dat de menselijke activiteit die haar zal moeten ontlasten, langs een of andere weg gecoördineerd besproken, gewild, en evalueabel gekund tot stand moet worden gebracht. Daar ligt het probleem.

Het tot stand brengen dat alle neuzen hetzelfde willen en in de haalbaarheid en uitvoerbaarheid van één sociaaleconomische richting kunnen geloven.

Dit wordt moeilijk. Waarom ?

De meeste neuzen staan richting technologisch gemak; richting het vrijmaken van de (heilig verklaarde) geest van elke lichamelijke belasting, van elke binding, en van elk ongemak; richting grootschaliger (vergroting landbouwbedrijven, Europese Unie, vliegtuigen, steden, woonruimte, migratie, communicatie, toerisme en ontspanning).

Richting expansie, richting meer. Allemaal richting ravijn dus. Waar de dood ons wacht. Want de destructieve krachten van een instabilerend klimaat zijn enorm en elk jaar anders, zodat men nergens meer op kan rekenen of naar kan investeren op stabiele gronden en uitzichten.

De enige uitweg schuilt in een politieke richting die zorgt dat minstens alles (flora en fauna) zowel in de eerste, de tweede als de derde wereld kan blijven groeien. Dat is de basis van alle leven en van alle vrede.

Klimaat (atmosfeer) is de grootste rijkdom die ons gegeven is en waaruit wij zijn voortgekomen. Wie dat op het spel zet en vernietigt, is compleet de weg kwijt. Genoemde politieke richting zal èn op korte termijn effectief èn technisch haalbaar moeten zijn. Er is er maar één die hieraan voldoet. Dat is remmen.

Remmen

Wij stoten aan de leefbaarheidsgrenzen van onze totale atmosfeer in de vorm van een fatale, snelle opwarming. Dit staat maar één oplossing toe: het remmen van de economische expansie. Namelijk:

de expanderende interactie (d.w.z. de steeds maar toenemende energie vretende verbindingen) tussen de werelddelen en tussen landen afremmen en minimaliseren, om zodoende tijd en ruimte te creëren om energetisch zonder ongelukken de bocht, voor het fatale ravijn, te kunnen nemen.

Deze oplossing is veel radicaler en ingrijpender dan de huidige politiek van quota en besparing, maar wel veel effectiever en betrouwbaarder en zonder meer haalbaar met de huidige middelen. Concreter:

de landen en burgers van die landen zullen lokaler moeten gaan leven d.w.z. het vruchtbare land herverdelen, de industrie lokaal maken en minimaliseren door optimaal menselijke arbeidskracht en aanwezigheid in te schakelen.

Deze oplossing is ingrijpend en radicaal. Want daar ambitie tot groei en expansie van een economisch proces in vrij grote mate een gevolg is van de manier waarop men in een samenleving *bezit* verwerft, gebruikt en laat gebruiken, zal een politiek van remmen deze samenhang onder ogen moeten zien èn er zich mee moeten bemoeien.

Bezit en expansie

Bezit speelt een essentiële rol in ons maatschappelijk bestel. Bezit betekent middelen, en middelen betekenen macht. Zodat bezit in grote mate iemands situatie bepaalt en daarmee zijn mogelijkheden, zijn denken, en zijn waardeontwikkeling.

In de huidige maatschappelijke orde kent het spel rond bezit drie essentiële wettelijke kenmerken; ze is overdraagbaar (erfrecht), ze is stapelbaar (vermogensrecht) en ze is rendabel te maken (via rente, huur, aandelen, enz.) door wat men zelf niet gebruikt, door een ander tegen betaling te laten hergebruiken.

En hierdoor scheiden zich de situaties en zodoende de geesten (de waarden).

Eenzijds ervaart de bezitsloze een tweevoudige onrechtvaardigheid, namelijk:

1. Hij heeft geen bezit, geen reserve, geen bronnen. Dus voelt hij zich misdeeld.
2. Hij moet levenslang een groot deel (ongeveer 30%) van zijn inkomen afstaan voor dagelijks gebruik van andermans bezit (via huur, rente, en dat deel van elke aankoop of dienst of belasting dat in wezen bestaat uit financieringslasten). En bij elk project dat

hijzelf opzet, is dit proces dusdanig zwaar belast dat de eerste opzet meteen concurrerend en innovatief moet zijn. Een derde van je werktijd besteden aan het in de lucht houden en versterken van de machtspositie van de bezitter; dat komt enigszins overeen met de positie van horigen en lijfeigenen in de middeleeuwen. Dus voelt hij zich gemangeld.

Kortom de bezitsloze leidt een leven in onrechtvaardige afhankelijkheid zonder van zichzelf renderende bronnen. Een dergelijke situatie is bevorderlijk voor het ontwikkelen van consumptisme, het voortdurend toeristisch en cultureel vluchten in ander maatschappelijke verhoudingen en in amusement en sport, en soms van onverschilligheid, criminaliteit en verslaving.

Anderzijds is de veelbezitter, door zijn geprivilegieerde positie geneigd om alles om hem heen als bedreiging op te vatten, zodat zijn waarde- en wils richting zich volledig fixeert op het behouden van zijn bezit en dus in te zetten op (groeien of wijken!) concurrentie, groei (via innovatieve specialisatie) en expansie (verre markten veroveren). Een dergelijke situatie van veel-en-meer is bevorderlijk voor het ontwikkelen van een afstandelijke, overmoedige streefhouding waarbij de macht naar het hoofd stijgt, mede doordat de veelbezitter in elk proces zijn waarden kan doordrijven tegen anderen die door gebrek aan reserves moet opgeven. De macht stijgt naar het hoofd d.w.z. al hun inhoudelijke waarden smelten ineen totdat de macht zelf hun waarde wordt; hetgeen zich mede uit in een steeds groter afstand nemen op lokaal vlak en kilte op sociaal vlak. Net zoals de Engelse aristocratie in de 17de eeuw liever schapen op hun land liet lopen dan er nog pachters op te dulden (oorzaak van een massale emigratie naar Noord-Amerika) nemen de bezitters tegenwoordig liever op dagbasis Polen, Roemenen, Oekraïners en Filippijnen aan (of wijken uit naar de Chinese arbeidskampen) dan zich neer te leggen bij (of zich aan te passen aan) de capaciteiten en wensen van de eigen naaste medelanders.

Beide situaties zijn onevenwichtig en stuwen elkaar op tot een maatschappelijke dynamiek die gekenmerkt wordt door segregatie, divergerende waardepatronen, sociaal geweld (discriminatie, ontslag en uitsluiting, decadentie), criminaliteit, vlucht, verslaving, migratie, en expansie. De huidige spelregels rond bezit leiden tot steeds meer nutteloze stromen d.w.z. steeds vaker passeren dezelfde producten (maar van een ander merk of oorsprong) elkaar in tegengestelde richting, en worden steeds meer industriële- en agrarische producten vanwege meerdere stadia van bewerking heen en weer vervoerd, en dat allemaal ten behoeve van de permanente oorlog tussen families ten behoeve van bezitsvorming voor het nageslacht. Dit maakt duidelijk, dat met deze bezitswetgeving de stromen moeilijk getemd en geremd kunnen worden. Dit is geen redelijke besluitvorming gegrond op inhoudelijke waarden, maar een wedstrijd om macht en invloed.

Gevolg: steeds meer verbindingen, steeds meer stromen, en steeds meer werk voor justitie, onderwijs, zorg en veiligheid om te proberen de evenwichten te herstellen.

In een onbegrensde wereld (met veel nog vrije ruimte-”commons”) nog te verdragen, maar niet meer verenigbaar met een atmosfeer die ons door teveel energetische afvalstoffen fataal gaat opwarmen en instabiel wordt.

Beleidsmogelijkheden

Pogingen tot het lokaal maken van productie en consumptie en dus vermindering van internationale verbindingen en stromen zullen stuklopen op de kerneigenschappen (grote bezitsverschillen, grote waardedivergentie, groei drang, expansie drang) van de huidige maatschappelijke dynamiek.

Goed, kun je zeggen, schaf dan het erfrecht af en deel vanuit de overheid in gelijke delen aan jongvolwassenen bezit uit, onverhandelbaar maar wel wisselbaar, en slechts voor de duur van

het werkzame leven. Zodoende wordt excessieve opstapeling en ongelijkheid van middelen en macht onmogelijk, en vallen veel motieven voor expansie weg.

Dat klinkt goed, echter eerdat dat een meerderheid hierin mee wil moet het water (of de nood) nog enige stenen (of wetten) breken.

Toch is deze versterkende omarming van bezitsregels en expansie niet geheel hopeloos. Zowel politieke krachten als volksbewegingen kunnen in actie komen om interacterend een perspectief te ontwikkelen. Op de noodzaak van ingrijpende acties door een volksbeweging kom ik verderop onder “tactiek” uitvoerig terug.

Voor de gevestigde politieke krachten zijn er op dit moment minstens drie invalshoeken om het klimaatbeleid in de richting van afremmende expansie te loodsen, namelijk:

- via herziening van bestaand beleid,
- via nieuw beleid,
- via het betrachten van een striktere bestuurlijke hygiëne in de besluitvorming rond klimaat.

Bestaand beleid

Het Europees systeem van verhandelbare emissierechten doet mij denken aan die alcoholist in café Trianon die zijn bier uit een kopje dronk omdat de dokter hem ernstig aangeraden had geen glas meer aan te raken.

Dit systeem is zo lek als een mandje. Want wat gebeurt er?

Aan de lokale processen wordt een quotum toegewezen. Alle tonnen CO₂, die ze jaarlijks minder uitstoten, kunnen ze verhandelen. Of quotum bijkopen als ze erboven komen.

Maar de verbindende processen (luchtvaart, scheepvaart, internationaal wegtransport) vallen niet onder het quotumsysteem, worden niet meegerekend en worden niet toegerekend aan de ontvanger noch verzender. Ze kunnen groeien wat ze willen en ingeschakeld worden zoveel men wil. Dus is dit systeem lek. Immers als men de verbindingen niet limiteert noch toerekent, is elk lokaal proces schoon te krijgen door de smerige klussen elders (in landen of sectoren zonder quota bijvoorbeeld) uit te (laten) voeren. De daarmee veroorzaakte CO₂ - uitstoot valt buiten de eigen boekhouding, dus houdt men schone handen.

Op 21 december 2006 meldt de franse cementindustrie heel eerlijk dat ze vanwege het beperkende quotum voortaan bepaalde hulpstoffen gaat invoeren, en geeft toe: “Les délocalisations auxquelles nous pourrions être contraintes ne seront pas un gain pour l'environnement, puisque le transport pour importer les matières génère un surcroît notable d'émissions”.

Dit proces is natuurlijk voortdurend om ons heen gaande. Energievretende processen en goedkope arbeid worden elders samengebracht om halffabricaten te produceren, die vervolgens na duizenden kilometers vervoer samenkomen in westerse assemblage hallen met heel veel laaden en loskades. Deze vorm van emissierechten waarbij internationaal transport noch wordt gequoteerd noch wordt toegerekend, werkt versterkend op de klimaatsverandering. Ze bevordert namelijk de vervanging van lokale wederkerigheid en korte kringlopen door internationale stromen over grote afstand. Ze werkt haar bedoeling tegen.

Eerste prioriteit van politieke krachten kan dus zijn, te ijveren om het quotasysteem dusdanig te veranderen dat èn alle sectoren (inclusief midden- en kleinbedrijf) worden gequoteerd, èn alle transport wordt gequoteerd èn de CO₂ - uitstoot van transport wordt toegerekend aan ontvanger/verzender, nationaal en internationaal. Zo'n aanpak ontnemt ook de ontwikkelingslanden hun excuus om nog niet aan een quotasysteem mee te hoeven doen. Een volstrekte waterdichtheid is immers voor hen van levensbelang en verstrekt hen het bewijs dat het Westen werkelijk wil gaan aanpakken waar zij de hoofdoorzaker van is nl. de opwarming.

Een tweede prioriteit van politieke krachten kan, hierop aansluitend, zijn emissies beter zichtbaar maken voor consument en beslisser.

Binnenlandse beslissers zouden van veel betere informatie moeten worden voorzien over de hoeveelheid CO₂ - uitstoot die zij met een aankoop van een goed of dienst veroorzaken. Door alle voor de productie van een goed of dienst uitgestoten CO₂ (behalve de humane) bij dit goed of deze dienst te afficheren, krijgen burgers, bedrijven en ambtenaren degelijke informatie om eventueel klimaatveranderingremmend hun middelen te besteden.

Bij een auto betreft dit niet alleen de hoeveelheid uitstoot door verbranding van zijn brandstofgebruik (zoals nu wordt aangegeven) maar ook door die vanwege de ontwikkeling en productie van de auto en van de brandstof.

Ingewikkeld te bepalen informatie misschien, maar een essentieel gegeven voor herinrichting van alle menselijke activiteit. De overheid zou zo'n etikettering verplicht kunnen stellen. Andere en latere maatregelen kunnen op dergelijke kengetallen voortbouwen.

Nieuw beleid

Nieuw beleid zou voorwaarden moeten scheppen om een maatschappelijk perspectief op duurzaam energiezuinig leven tot ontwikkeling te doen komen.

Tienduizenden jongeren zijn denkmatig actief in bewegingen (genoeg-beweging, décroissance-beweging, duurzaamheidsbeweging, anti-globalisme, milieu- en boerenbewegingen) die levensvormen nastreven waarin de essentiële levensfuncties (wonen, werken, opvoeden, bewegen, gezondheid opdoen, rusten en ontspannen, contacten) weer geïntegreerd, lokaal, in wederkerigheid, energiearm kunnen plaatsvinden.

Maar ze krijgen geen kansen dit in eigen land te concretiseren. Ze stranden op financieringslasten, agrarische regelgeving, en ook op isolement. De maatschappelijke dynamiek loodst ze in het gunstigste geval de Derde Wereld in.

Echter niet daar maar hier in het Westen is de uitstoot te hoog. **Wij** moeten anders gaan leven. Op juist de wil en de waarden ontwikkeling van deze jongeren zou uitstekend ingehaakt kunnen worden om hiertoe perspectief te ontwikkelen. Te denken valt aan projecten waarbij men vrij dicht bij een stad een honderdtal aaneengesloten kavels van één hectare zonder financierings-/huur lasten uitgeeft aan jeugdig tot duurzaam leven gemotiveerde personen met de bedoeling dat zij (per kavel)

- ~ er een duurzaam energieautonoom huis op bouwen;
- ~ er een houtwal omheen leggen;
- ~ zich toeleggen op groenteteelt zonder gebruik te maken van synthetische stoffen en van fossiele brandstoffen;
- ~ deze groente (via fietspaden) leveren aan een bij te bouwen veiling die afzet naar de stad regelt.

Met zulke projecten bevordert men menselijke activiteit die zichzelf in stand houdt in wederkerigheid met het naastliggende en vervangt daarmee de activiteit die invoer van verre en/of verre afzet behoeft om te functioneren.

Andere voordelen:

- ~ goede benutting van de groene ruimte, en aansluiting op natuur- en habitatbeleid;
- ~ verhoogde voedselzekerheid en zelfvoorzienend vermogen van de stad;
- ~ er wordt ingespeeld op het afnemend vleesverbruik en toenemend groentegebruik, en ingehaakt op de toenemende afkeer van chemisch geteelde producten;
- ~ er wordt schuchter maar dapper ingespeeld op die 43% van de Nederlandse bevolking die volgens de RIVM-studie, "Kwaliteit en Toekomst" een wereldbeeld van sobere, solidaire regionalisering voorstaat.

En zie, na vijf jaar leveren houtwallen genoeg energie voor verwarming, koken en wassen; staat niemand van deze mensen in de file maar is 's morgens binnen 2 minuten op het werk; hoeft geen kind naar de kinderopvang; hoeft niemand naar de sportschool; hoeft men zelden op vakantie; en zal ieder een evenwichtige, levensvatbare waarden ontwikkeling kunnen doormaken, hetgeen, we zijn rond, het draagvlak voor klimaatbeleid met terugwerkende kracht zal vergroten. Zulk nieuw beleid remt de expansie en versterkt de lokale processen.

Bestuurlijke hygiëne

Milieubeleid is een aarzelend gebeuren. Dat is verklaarbaar. Milieu is een gedeeld goed. Waardevol voor ieder. In gebruik bij ieder. Gratis, maar elk gebruik leidt tot vermindering van kwaliteit of hoeveelheid.

Gedeeld gebruik maakt haar tot onderwerp van intermenselijke strijd. Zolang er voldoende is kan de politiek er buiten blijven. Totdat ze op gaat of de kwaliteit dusdanig slecht wordt dat de zwaksten ziek worden of erger. Op dat moment wordt die strijd een politieke kwestie. Urgent ook meteen. En onverbiddeijk. De aarzelende houding van de politiek moet in één klap omslaan naar een vastberaden houding. En dat valt niet mee. Men sliep zo lekker. Met argumenten als “internationale oorzaken”, “er is geen draagvlak”, en “werkgelegenheid gaat voor” probeert men vervolgens politiek ingrijpen uit te stellen.

Dit is noch waardig noch levensvatbaar. De inmiddels meer dan 1 miljoen Nederlandse astma-, COPD-, en kanker patiënten als gevolg van luchtverontreiniging en van synthetische stoffen in de voeding en gebruiksvoorwerpen (zie Memorandum de l'Appel de Paris, Unesco 2006) kunnen hiervan getuigen.

Het komende klimaatbeleid zal een stuk hygiënischer moeten opereren, wil ze de begrafenismuziek voorblijven. Hygiënischer d.w.z.

- ≈ minder verwijzen naar internationale oorzaken om ingrijpen uit de weg te gaan. Alleen door te bewegen vindt men. Door te beginnen het eigen deel aan te pakken ontstaat zicht op de problematiek, dialoog, aansluiting, navolging, en internationale solidariteit.
- ≈ Meer oordelen en handelen vanuit een zelfstandige verantwoordelijkheid voor wel en wee van het volk, en minder waarde hechten aan draagvlak en populariteit van milieubeleid. Want milieubeleid heeft per definitie weinig draagvlak. Degenen die onder het aan te pakken probleem lijden, liggen of op het kerkhof, of zijn ziek en hebben daaraan hun handen vol. En degenen die het probleem veroorzaken, staan niet te juichen als ze hun activiteiten zouden moeten veranderen. Niemand wil veranderen. En deze generaties zeker niet. Dankzij energie en techniek zijn ze gewend steeds meer wensen in vervulling te zien gaan daarmee het zicht op volgorde en ordening van de basale levensvoorwaarden verliezend. Ze zijn enigszins ontwend zich met het noodzakelijke bezig te houden. Een dergelijke situatie treft men overigens bij elke herstructurering uit noodzaak aan. Niemand zat 150 jaar geleden op de inpoldering van de Haarlemmermeer te wachten. Vissers en ommelanders zagen hun wereld en ambities instorten en wilden noch konden zich een voorstelling maken van de ongewisse kansen in een misschien drooggemaalde Meer. Ondanks het verzet tegen deze utopie, nam de volksvertegenwoordiging haar verantwoordelijkheid en besloot tot de noodzakelijke ingreep om te houden wat ze had: een droog Amsterdam. Een kwestie van inzicht in volgorde en achting daarvoor.
- ≈ Het werkgelegenheidsargument nuanceren. Zoals het droogmakingvoorbeeld al laat zien, is het “dat gaat banen kosten” bij herstructurering feitelijk onjuist. Het gaat altijd om omschakelingen en niet om louter vernietiging van banen. Van beroep en baan wisselen is moeilijk, zeker, maar niet levensbedreigend, en kan vaak goed uitpakken. Turfstekers, mijnwerkers en textielarbeiders zijn voorbeelden. Het was niet anders.

Resumerend: Een hygiënische houding van de politieke krachten, gepaard aan vastberaden beleidsvoorstellen die men baseert op plausibele inzichten in verbanden en vertragingstijden, is geboden om klimaatbeleid kans van slagen te geven.

Politiek en volksbeweging

Nochtans zal het kantje boord worden. De klimaatverandering is in twee opzichten gevaarlijk.

- In de eerste plaats fysisch. Klimaat bepaalt alle primaire processen. De opwarming zal de komende jaren steeds hardere klappen gaan uitdelen die ingrijpen op al onze omgevingsfactoren tegelijk. De mens gaat daarop reageren. Bovenop zijn uitstoot voor zijn natje, zijn droogje, en zijn uitstapjes, zal de uitstoot komen voor herstel van schade (de nazorg) en door voorzorgsmaatregelen om of de opwarmingseffecten op te vangen (de voorzorg op effecten) of die effecten te voorkomen door oorzaken aan te pakken (voorzorg op oorzaken). Al deze activiteit werkt opwarmingsversterkend, en beconcurrereert elkaar m.b.t. beschikbare middelen. Des te meer herstel nodig is, des te minder voorzorg mogelijk is. En des te meer voorzorg op effecten, des te minder zal men kunnen toekomen aan voorzorg op oorzaken. Dit alles (middelen- en uitstootbeperking) compliceert de beslissingssituatie rond klimaatbeleid enorm.
- In de tweede plaats psychisch. Een misschien nog gevaarlijkere factor is dat de huidige psychische toestand van de beslissers volslagen haaks staat op de noodzaak tot incasseren en tot behoedzaamheid die bovenbeschreven beslissingssituatie rond klimaat absoluut vereist. De energetische welvaart, de informatietechnologie, en de voordurende groei en expansie hebben de westerse mens dusdanig hoog verheven dat hij òf het zicht op de essentiële volgorde en ordening van levensfuncties en levensvoorwaarden heeft verloren, òf denkt deze volgorde te kunnen manipuleren om zich eraan te onttrekken. Bevangen door technologisch beheersingsdenken en vol ambities naar nog kunstmatiger en fantastischer leefwerelden in ruimte en tijd, is het voor die mens bijna onmogelijk te moeten bukken en zich aan te passen aan zoiets lulligs als een broeikasgas. Al met al gevaarlijk omdat het verdampen van deze psychische toestand dusdanig lang kan gaan duren dat de aanpak van het klimaatprobleem te laat komt.

Nu al heeft de psychische factor geleid tot een ontkenningssfase van meer dan 10 jaar, en ze manifesteert zich doorlopend in de tendens het beleid voornamelijk in de richting van aanpassing (voorzorg op effecten) te sturen d.w.z. vooral maatregelen te treffen waarmee opwarmingsgevolgen (hitte, branden, zeespiegel) hier in het Westen worden ondervangen (bijv. door airco, blusvliegtuigen, kustbescherming).

Dit scenario is dusdanig egoïstisch en asociaal (vanwege het energie slurpende karakter) dat de toch al moeizame internationale solidariteit volledig zal instorten. Ieder land of blok zal dan voor zich gaan en tegen elkaar op, met als gevolg: wanorde, conflicten en oorlog. De hiermee gepaard gaande opwarmingsversterking kan de dampkring in enkele tientallen jaren voor eeuwen onleefbaar maken. Eerst zal de lokaal gebonden bevolking omkomen. Daarna de rest. Het zal allemaal op een ongeluk lijken; dat was het niet.

Die kant moeten we niet op; te gevaarlijk en te immoreel. Maar hoe vermijden we dat? Hierin ligt de taak voor een volksbeweging (klimaatbeweging). Ze zal de politieke krachten een sociaal solidaire en betrouwbaar haalbare richting in moeten duwen; en wel door op te komen voor een behoud van alle essentiële levensvoorwaarden voor allen, middels een actief en tijdig voorkomen van de opwarming door voorzorg op oorzaken d.w.z. ingrijpen bij de bron (enerzijds uitstoot verminderen, anderzijds de natuurlijke opnamecapaciteit minstens in stand te houden).

Tactiek van de klimaatbeweging

Er zal zich een brede klimaatbeweging dienen te vormen om de expansieve roekeloze tijdgeest m.b.t. klimaat te keren. Haar tactiek zal gezien het voorgaande (het remmen van de expansie enerzijds, de gevaarlijke beslissingssituatie anderzijds) de aard moeten hebben van massaliteit, eenvoud van doel, en actief maar geweldloos handelen.

Wat kan in eerste instantie het doel zijn?

Twee observaties:

- ✓ Alles wat groeit (algen, vis, gras, bomen, graan, etc.) dient twee functies
  1. Het voedt ons,
  2. Het neemt CO₂ op en levert O₂; onmisbaar in de ademhaling van de aarde en van ons.

Prioritair is dit te behouden, overal waar het kon en dus kan. Zodat het ter plekke gebruikt kan worden, en mensen, vee en vegetatie er kunnen gedijen.

- ✓ Alles wat snel en ver beweegt middels fossiele brandstoffen, verslechtert via de opwarming nu al in ernstige mate de condities (water, temperatuur, straling, en dynamiek) voor alles wat groeit. Veel van die bewegingen zijn strikt overbodig. Vliegvakanties, bloemen uit Kenia, internationaal sportbezoek; een mens kan gemakkelijk zonder. Voedsel, veilig wonen en leefbare temperaturen zijn onmisbaar; een mens kan niet zonder.

Het ligt zodoende in de rede een gedeelte van die bewegingen voorlopig op te offeren om het bestaan ter plekke te redden. Het is een illusie te denken dat we al onze activiteiten op dezelfde voet voort zouden kunnen zetten. We zitten volledig op de verkeerde koers en zullen moeten kiezen.

Als tactisch eerste middel om de bewegingen te beperken, is het limiteren van het luchtverkeer de aangewezen weg. Natuurlijk stoten ook andere sectoren CO₂ uit, en natuurlijk is er ook ander overbodig vervoer, maar grofweg zijn er vier redenen om het luchtverkeer praktisch stil te leggen en zodoende het klimaat op adem te laten komen.

1. Overbodigheid.
Luxe en overbodigheid van het meeste luchtverkeer ligt er duimendik bovenop. Het gaat om vakantiepret van hooguit 6% van de wereldbevolking, om privéverkeer van een elite, om familiebezoek, om massaal bloemen- en plantenvervoer, om sport, cultuur en media. De relatieve overbodigheid blijkt tevens uit het feit dat als er calamiteit is, de meesten ervan afzien.
2. Substitueerbaarheid.
Stillegging kan opgevangen worden door lokale functies, door verhuizing, door ander vervoer, en door elektronische communicatie. Een geringe mate van luchtvervoer van politici en zakenmensen zou men kunnen handhaven.
3. Aandeel in de CO₂ - uitstoot.
Luchtverkeer is enorm energieslurpend vanwege enerzijds het grote brandstofverbruik per kilometer, en anderzijds de zeer energierijke aard van haar productiemiddelen (aluminium, kerosine, vliegtuigbouw) en infrastructuur (vliegvelden, wegen, catering, opleidingen, beveiliging).
Alles meegerekend een veel groter aandeel in de uitstoot dan waarmee nu wordt gerekend.
4. Lokmiddel en ruggengraat van expansie.
Politiek in de watten gelegd (geen belasting op kerosine, gratis infrastructuur, subsidies op vliegtuigbouw en maatschappijen, buiten Kyoto-protocol) geeft ze veel te gemakkelijk en veel te goedkoop gelegenheid tot vertrek en vlucht uit het lokale. Limitering kan daarom bijdragen tot het lokaal maken en lokaal herstructureren van menselijke activiteit.

Een dergelijk duidelijk doel kan mogelijk tal van organisaties, weldenkende burgers en boeren verenigen om zich te scharen achter actievoorstellen van communicatieve, en demonstratieve aard.

Het gaat er uiteindelijk om de politieke krachten op korte termijn heel duidelijk te maken dat in het actuele beleid de volgende twee zaken absoluut niet meer samengaan:

- ~ Het politiek promoten, steunen en beschermen van luchtverkeer, luchthavens en vliegtuigindustrie en dezen tot speerpunt maken van expanderend beleid,
- ~ Het waarborgen van essentiële levensbehoeften van de samenleving nl. voeding, wonen, groei en voortplanting, en veiligheid.

Om in deze buitengewone omstandigheden de essentiële menselijke activiteiten te waarborgen, zullen de overbodige en levensbedreigende activiteiten gestaakt moeten worden. *Prioriteiten dus en consistent beleid.*

Leven

De degradatie van onze omgevingscondities voltrekt zich steeds sneller en algemener. Voor gewassen, vee, en mensen verworden de zomers toenemend tot een lijdensweg vol spanning. Tot voor kort was dit jaargetijde een feest van ontspannende en koesterende weldaad.

Prioritair waarborgen van behoud van lokale groei- en levenskracht door te remmen op de verre interacties, verbindingen en stromen, is daarom brood- en broodnodig om uit het vaarwater van een fatale zichzelf versterkende opwarmingsspiraal te blijven.

Dergelijk remmend klimaatbeleid zal tijd en ruimte scheppen om tussen de klippen van een vollopende aarde en een degraderende atmosfeer naar een leefbare toekomst te zeilen, zonder te gaan gokken op betrouwbaarheid en wereldwijde haalbaarheid van nog onbeproefde onrijpe technieken, en zonder al te grote onbeheersbare sociale nationale en internationale tegenstellingen op te roepen. Zo'n remmende toon van klimaatbeleid zal vanwege haar behoedzaamheid en haar nadruk op lokaal groeien in plaats van globaal bemoeien (en verknoeien) juist internationale solidariteit, draagvlak en navolging kunnen bewerkstelligen.

Al met al een hele klus.

Moeilijk ook, maar een stuk minder onmogelijk dan de huidige koers van voortdurende expansie en steeds snellere technologische vervelling.

Met woorden valt te spelen en voor dat spel is elke ruimte te klein. De samenhang van de chemische stoffen is echter onverbiddelijk. De koolstofverbindingen en – omzettingen spelen een hoofdrol in alle aardse levensvormen en levensprocessen. Ze zijn echter alleen werkzaam binnen een zeer kleine bandbreedte van omgevingscondities (temperatuur, water, en lucht).

De recente metingen van broeikasgastoename zijn alarmerend. Alle lichten staan op rood: Bossen, branden, zeeën, ijs, neerslag, stormen, hitte, straling, oogsten, vegetatie, fauna, slachtoffers, klimaatvluchtelingen.

Volg uw hart en de angst die haar doet voelen.

De Oosterhoutsedijk niet opgaan. Met een pas op de plaats is in dit geval alles te winnen en niets echt verloren.

Remmen.

Ruimte en tijd maken. Voor een thuis voor kinderen.

En voor hun kinderen een uitzicht op kinderen.

Leven!!